

MAQOLLARNING LINGVOMADANIY TADQIQOTI

Mambetalieva Ayzada Baxtbaevna**Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti, Qiyosiy adabiyoshunoslik,
chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik ixtisosligi tayanch doktoranti**<https://doi.org/10.5281/zenodo.21055058>**Annotatsiya**

Maqolada maqollarni o'rganishga lingvomadaniy yondashuvning shakllanishi va rivojlanishi haqida so'z boradi. Tadqiqotning asosiy bosqichlari, yetakchi olimlarning hissasi, shuningdek, maqollarning olam milliy manzarasining aksi sifatidagi lingvomadaniy tahlili natijalari va amaliy ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, maqollar, olamning lisoniy manzarasi, madaniyat, milliy tafakkur.

Maqollar til tizimida alohida o'rin tutadi, chunki ular xalqning tarixiy tajribasi, qadriyat yo'nalishlari va dunyoqarashini o'zida mujassam etadi. Zamonaviy tilshunoslikda ularni lingvokulturologiya - til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganuvchi fanlararo yo'nalish doirasida o'rganish alohida qiziqish uyg'otadi. Ushbu ishning dolzarbligi maqollarning madaniy-milliy o'ziga xosligini va ularning olamning lisoniy manzarasini shakllantirishdagi rolini aniqlash zarurati bilan bog'liq.

Maqollar haqidagi dastlabki ilmiy kuzatishlar XVIII-XIX asrlarga oid bo'lib, folklorshunoslik va etnografiyaning rivojlanishi bilan bog'liq. Bu davrda maqollarga, asosan, xalq og'zaki ijodi elementlari sifatida qaralgan. Til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishga V. fon Gumboldt katta hissa qo'shdi, u til "xalq ruhi"ning aks etishi degan g'oyani ilgari surdi. Bu fikrlar keyingi lingvistik tadqiqotlar uchun nazariy asos bo'ldi. XIX asrda A.A. Potebnya tilni xalqning tafakkur shakli, maqollarni esa jamoaviy tajriba va madaniy ma'nolarni ifodalovchi ixcham matnlar deb hisoblagan [2; 17-18 b].

Lingvokulturologiyaning mustaqil fan sifatida shakllanishi XX asrning ikkinchi yarmiga to'g'ri keladi. Bu jarayonda frazeologizm va maqollarni qadriyatli va baholovchi ma'lumotlarni tashuvchi madaniy belgilar sifatida ko'rib chiqqan V.N. Teliya muhim rol o'ynadi. Yu.S.Stepanov, N.D.Arutyunova, Ye.M.Vereshagin va V.G.Kostomarovlarning ishlarida maqollar konseptlar, milliy o'ziga xoslik va olamning lisoniy manzarasi kontekstida tahlil qilingan.

Lingvokulturologik tadqiqotlar davomida maqollarning:

- xalq madaniy xotirasining tashuvchilari hisoblanadi;
- milliy qadriyatlar va xulq-atvor me'yorlari tizimini aks ettiradi;
- jamiyatning tarixiy va ijtimoiy tajribasini qayd etadi;
- olamning lisoniy manzarasini shakllantiradi va qo'llab-quvvatlaydi [4; 24-31 b].

Bundan tashqari, turli tillardagi maqollarning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatdiki, o'xshash hayotiy vaziyatlar xalqning madaniy an'analariga qarab turlicha talqin qilinadi [1; 37-42 b]. Shunday qilib, maqollar milliy dunyoqarashning belgilari sifatida namoyon bo'ladi.

Maqollarni lingvomadaniy jihatdan o'rganish muhim amaliy ahamiyatga ega:

1. Tilshunoslikda - til va madaniyatning o'zaro ta'sir mexanizmlarini chuqur tushunishga yordam beradi.

2. Til o'qitish metodikasida - o'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantirishga, lingvomadaniy onglikni rivojlantirishga yordam beradi

3. Madaniyatlararo muloqotda - madaniy farqlar bilan bog'liq kommunikativ muvaffaqiyatsizliklar xavfini kamaytiradi [5; 21-27 b].

4. Madaniy merosni asrab-avaylashda maqollarga an'ana va qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazish vositasi sifatida qaraladi.

Xulosa

Maqollarni lingvomadaniy jihatdan o'rganish ularni nafaqat til birligi, balki milliy madaniyatning eng muhim elementlari sifatida ham ko'rib chiqish imkonini beradi. Maqollarda xalqning dunyoqarashi, bosib o'tgan tarixiy yo'li, qadriyatlar tizimi aks etadi. Maqollarni lingvomadaniy aspektda o'rganish tilni madaniy hodisa sifatida tushunishni chuqurlashtiradi hamda uni o'rgatish va talqin qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Gumboldt, W. von. (1988). On language: The diversity of human language-structure and its influence on the mental development of mankind (P. Heath, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1836) 37,42pp.
2. Potebnja, A. A. (1976). Thought and language. Mouton. (Original work published 1862) 17,18pp.
3. Stepanov, Y. S. (1997). Constants: A dictionary of Russian culture. School "Languages of Russian Culture".
4. Telia, V. N. (1996). Russian phraseology: Semantic, pragmatic and linguocultural aspects. School "Languages of Russian Culture". 24,31pp.
5. Vereshchagin, E. M., & Kostomarov, V. G. (2005). Language and culture. Indrik. 21,27pp.